

соціальної роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: сучасні зміни в професійно-педагогічній підготовці фахівців.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

LAZARENKO Nataliia – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Rector Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University.

Scientific interests: professional training of future teachers.

VIZNIUK Inessa – Doctor of Psychological Sciences, Professor, Professor at the Department of Psychology and Social Work of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University.

Scientific interests: modern changes in the professional and pedagogical training of specialists.

Стаття надійшла до редакції 08.07.2025 р.

Стаття прийнята до друку 26.07.2025 р.

УДК 373.3.014.6:005.6

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-220-58-64

МІЄР Тетяна –

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри початкової освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2874-2925>
e-mail: t.miyer@kubg.edu.ua

БОНДАРЕНКО Геннадій –

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри початкової освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5978-5138>
e-mail: h.bondarenko@kubg.edu.ua

ШПІЦА-ПАВЛЮК Роксолана –

кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри початкової освіти факультету педагогічної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9354-0641>
e-mail: r.shpitsa@kubg.edu.ua

ЯРМОЛЕНКО Катерина –

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка;
асистент вчителя Печерського ліцею 75
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-2363-4513>
e-mail: kvymolenko.fpo24m@kubg.edu.ua

ДОСЛІДНИЦЬКИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У статті йдеться про результати дослідження змісту статей Закону України «Про освіту» з метою розкриття правової сутності феномена «освітній процес», визначення законодавчо урегульованих організаційних особливостей освітнього процесу на рівні здобуття початкової освіти, конкретизації чинників подальшого розвитку законодавчого регулювання освітнього процесу в початковій школі. Встановлено, що феномен «освітній процес» набув правової визначеності з 1 вересня 2018 року. У законодавчо урегульованому визначенні терміна «освітній процес» значущості набуває як система науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей, так і складові процесу (організація, забезпечення, реалізація), охопленість видів освіти (формальна та/або неформальна освіта), функціональна основа (діяльність суб'єкта освітньої діяльності) та якість освітньої діяльності. Державною освітньою політикою утверджено: невтручання в освітній процес політичних партій та релігійних організацій; надання свободи у виборі видів, форм, темпу здобуття освіти, освітньої програми, закладу освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності. До законодавчо урегульованих організаційних особливостей освітнього процесу на рівні здобуття початкової освіти слід віднести: 1) мовну визначеність; 2) варіативність форм здобуття початкової освіти та способів об'єднання учнів у класи (групи); 3) організацію освітнього процесу за циклами; 4) забезпечення в освітньому процесі інклюзивності, академічної свободи та академічної доброчесності; 5) забезпечення в освітньому процесі дотримання прав та обов'язків учасників освітнього процесу; 6) реалізацію освітнього процесу в безпечному й здоровому освітньому середовищі та з використанням паперової та електронної навчальної літератури, яка відповідає вимогам; 7) комплексну зовнішню та внутрішню перевірку та оцінювання якості освітнього процесу. Чинники подальшого розвитку законодавчого регулювання освітнього процесу в початковій школі визначено в полі суспільних змін та актуальних подій.

Ключові слова: дослідницький аналіз, право, Закон України «Про освіту», державна освітня політика, освітній процес, початкова школа, інституційний аудит, моніторинг якості освітньої діяльності.

MIYER Tetiana –

Doctor (habil.) of Science in Pedagogy, Professor,
Professor of the Department of Primary Education
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2874-2925>
e-mail: t.miyer@kubg.edu.ua

BONDARENKO Hennadii –

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Primary Education
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5978-5138>
e-mail: h.bondarenko@kubg.edu.ua

SHPITSA-PAVLIUK Roksolana

Candidate of Pedagogical Sciences, senior lecturer of the
Department of Primary Education
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9354-0641>
e-mail: r.shpitsa@kubg.edu.ua

YARMOLENKO Kateryna –

Education Seeker of the second (master's)
level of higher education
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University,
Teacher's assistant of Pechersk Lyceum 75
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-2363-4513>
e-mail: kvymolenko.fpo24m@kubg.edu.ua

RESEARCH ANALYSIS OF LEGISLATIVE REGULATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN PRIMARY SCHOOL

The article deals with the results of a research of the content of the articles of the Law of Ukraine "On Education" in order to reveal the legal essence of the phenomenon of "educational process", determine the legally regulated organizational features of the educational process at the level of primary education, and establishing the factors of further development of legislative regulation of the educational process in primary school. It has been established that the phenomenon "educational process" has acquired legal certainty since September 1, 2018. In the legally regulated definition of the term "educational process", both the system of scientific, methodological and pedagogical measures aimed at the development of the individual through the formation and application of his or her competencies, as well as the components of the process (organization, provision, implementation), the coverage of types of education (formal and/or informal education), the functional basis (the activities of the subject of educational activity) and the quality of educational activity become significant. The state educational policy establishes: non-interference in the educational process of political parties and religious organizations; providing freedom in choosing the types, forms, pace of education, educational program, educational institution, and other subjects of educational activity. The following should be included in the legislatively regulated organizational features of the educational process at the level of primary education: 1) certainty of language; 2) variability of forms of primary education and methods of uniting students into classes (groups); 3) organization of the educational process in cycles; 4) ensuring inclusiveness, academic freedom and academic integrity in the educational process; 5) ensuring compliance with the rights and obligations of participants in the educational process in the educational process; 6) implementation of the educational process in a safe and healthy educational environment and using paper and electronic educational literature that meets regulated requirements; 7) comprehensive external and internal verification and assessment of the quality of the educational process. Factors for the further development of legislative regulation of the educational process in primary school are identified in the field of social changes and current events.

Keywords: research analysis, law, Law of Ukraine "On Education", state educational policy, educational process, primary school, institutional audit, monitoring of the quality of educational activities.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Право у ранзі суспільного інституту слугує урегулюванню різних аспектів суспільної життєдіяльності людства на Землі чи на певній території, розвитку соціуму в цілому та індивідуума й особистості зокрема, взаємодії на рівні суб'єктів, спільнот, суспільства. Суспільна життєдіяльність урегульовується різними правами, у тому числі й соціально-культурними, серед яких чільне місце займає право кожної людини в будь-якому віці на освіту, яке гарантовано конституційно [6; 7] та законодавчо [9]. Законодавчо регульовано процес здобуття освіти, а відтак і освітній процес як невід'ємний реалізаційний рушій освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідницький аналіз феномена *освітній процес* виявив значний інтерес сучасних вчених до різних

аспектів цього феномена. Так, Р. Гуревич [1] привертає увагу до цілісності освітнього процесу, А. Козир [4] – до необхідності переходу від регламентованих способів організації освітнього процесу до способів, які сприяють активізації розумової діяльності та розвитку особистості здобувачів освіти, О. Савченко [10] – до реформування початкової освіти, яке урегульовано змістом Закону України «Про освіту», зокрема конкретизовано мету освіти, визначено статус початкової освіти, розширено можливості набуття якісної освіти особами з особливими потребами, С. Драновська [2] – до нормативно-правового урегулювання викладання предметів громадянської та історичної освітньої галузі під час здобуття базової середньої освіти; Я. Тицька [11] – до розширеного переліку засад державної політики у сфері освіти, закріпленого статтею 6 Закону України «Про

освіту», до якого віднесено свободу у виборі видів, форм і темпу здобуття освіти, освітньої програми, закладу освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності, М. Кондратюк, Н. Дятленко, А. Гончаренко [5] – до організації освітнього процесу в умовах запровадження воєнного стану (забезпечення безпеки здобувачів освіти, підтримка психічного здоров'я, функціонування ефективних навчальних середовищ тощо) та в післявоєнний час (розвиток української освіти, синхронізація українського освітнього простору з європейським, взаємне визнання кваліфікацій, стандартів та сертифікацій у галузі освіти тощо).

У наукових викладах І. Каленюк [3], освітній процес постає через призму оновлення змісту, форм та методів задля підвищення значення освіти у становленні економіки країни. У праці Т. Яровенко [13] призму розгляду освітнього процесу зміщено в бік впровадження інноваційних моделей освіти, сприяння розширенню академічних свобод учасників освітнього процесу, активного запровадження індивідуальних освітніх стратегій навчання, сприяння розширенню впливу громадської думки на прийняття рішень в освітній політиці. У праці Т. Мієр [8] освітній процес спрямовується на перманентне опрацювання правових засад педагогічної діяльності. У науковому доробку Р. Шаповал [12] вказується на нагальну необхідність в унормуванні організації освітнього процесу у зв'язку зі становленням електронної та дистанційної освіти шляхом розроблення спеціального закону «Про електронну освіту» для визначення як правових основ забезпечення права на електронну освіту, так і державної стратегії у цій сфері.

Метою статті є здійснення дослідницького аналізу нормативного регулювання освітнього процесу в початковій школі через призму статей Закону України «Про освіту» для розкриття правової сутності феномена «освітній процес», визначення законодавчо урегульованих організаційних особливостей освітнього процесу на рівні початкової освіти, конкретизації чинників подальшого розвитку законодавчого регулювання освітнього процесу в початковій школі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «освітній процес» набув законодавчого регулювання з прийняттям Закону України «Про освіту» [9]. Зокрема, в розділі XII «Прикінцеві та перехідні положення» йдеться про заміну до 1 вересня 2018 року слова «навчально-виховний процес» в усіх без винятку відмінках на слово «освітній процес» у відповідному відмінку в нормативних документах сфери освіти. Окрім того, у статті 1 «Основні терміни та їх визначення» зазначеного закону [9] задекларовано визначення термінів «освітній процес», «освітня діяльність» та «якість освітньої діяльності», які й слугували основою для побудови рисунка 1, у якому візуалізовано представлено законодавчо урегульовану сутність терміна «освітній процес». Конкретизуємо ці визначення:

1) освітній процес – це «система науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та

застосування її компетентностей» (пункт 16 статті 1 (далі – п., ст. відповідно) «Основні терміни та їх визначення» Закону України «Про освіту» [9]);

2) освітня діяльність – це «діяльність суб'єкта освітньої діяльності, спрямована на організацію, забезпечення та реалізацію освітнього процесу у формальній та/або неформальній освіті» (п. 17 ст. 1 [9]);

3) якість освітньої діяльності – це «рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що забезпечує здобуття особами якісної освіти та відповідає вимогам, встановленим законодавством та/або договором про надання освітніх послуг» (п. 30 ст. 1 [9]).

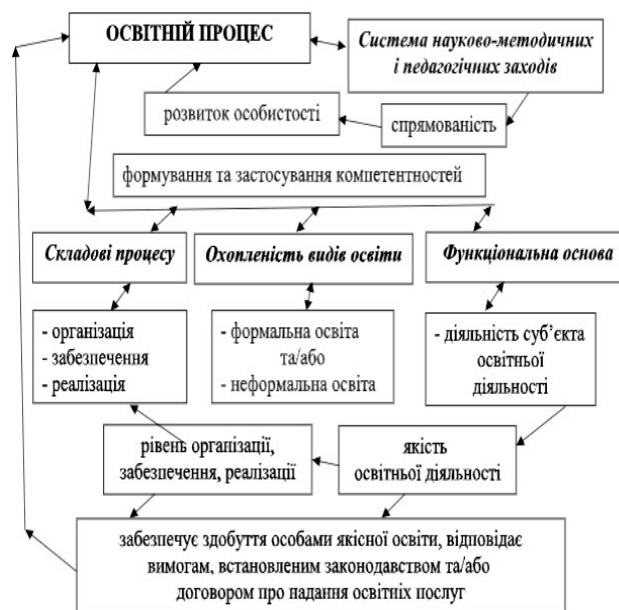

Рис. 1. Законодавчо урегульована [9] сутність терміна «освітній процес»

Подальший дослідницький аналіз закону [9] було спрямовано на виявлення унормованих загальних особливостей освітнього процесу. Так, статтею 6 «Засади державної політики у сфері освіти та принципи освітньої діяльності» Закону України «Про освіту» [9] утворюється невтручання в освітній процес:

- політичних партій;
- релігійних організацій (крім випадків, визначених зазначеним вище законом).

Також у документі урегульовуються організаційні особливості освітнього процесу на рівні початкової освіти. Зокрема, вказується на те, що здобуття початкової освіти:

- реалізується державною мовою або поряд з державною мовою гарантується право на використання в освітньому процесі мови відповідної національної меншини у класах (групах) з навчанням мовами національних меншин, які є офіційними мовами Європейського Союзу (п. 1 ст. 7 «Мова освіти» [9]);

- організовується за варіативності форм здобуття початкової освіти (очна, дистанційна, екстернатна, сімейна (домашня)) (п. 2, 4, 6, 7 ст. 9 «Форми здобуття освіти» [9]);

- здійснюється за циклами, які визначаються з урахуванням вікових особливостей фізичного,

психічного та інтелектуального розвитку дітей (п. 6 ст. 12 «Повна загальна середня освіта» [9]);

- може передбачати об'єднання в один або в різні класи (групи) дітей одного або різного віку (незалежно від їх кількості); у цьому випадку освітній процес може організовуватися одним вчителем, кількома вчителями, у будь-якій іншій формі, яка є найбільш зручною, доцільною та сприяє здобуттю початкової освіти відповідно до чинного стандарту (другий абзац п. 3 ст. 13 «Територіальна доступність повної загальної середньої освіти» [9]);

- реалізується за ефективного залучення та включення в освітній процес усіх його учасників на принципах інклюзивного навчання, а саме: недискримінації, врахування багатоманітності людини (ст. 20 «Інклюзивне навчання» [9]).

Через призму законодавчого регулювання, зокрема змісту статті 1 Закону України «Про освіту», освітній процес слід розглядати в різних контекстах. По-перше, в контексті забезпечення академічної свободи, яка виявляється в самостійності та незалежності учасників освітнього процесу під час організації, забезпечення та реалізації освітньої діяльності чи провадження педагогічної, наукової, науково-педагогічної, інноваційної діяльності. За результатами дослідницького аналізу, освітній процес у початковій школі має здійснюватися з дотриманням принципів свободи думки, слова і творчості, поширення інформації та знань, вільного оприлюднення та/або використання результатів наукових досліджень з урахуванням обмежень, установлених законом.

По-друге, на основі дослідницького аналізу організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу в безпечному освітньому середовищі, яке відповідно до статті 1 аналізованого нами закону [9] має унеможливити заподіяння учасникам освітнього процесу фізичної, майнової та/або моральної шкоди, внаслідок:

- недотримання санітарних, будівельних та/або протипожежних норм, правил і вимог, законодавства щодо захисту персональних даних та кібербезпеки, надання неякісних послуг з харчування;

- психологічного та/або фізичного насильства та/або експлуатації, дискримінації за будь-якою ознакою, приниження гідності, поширення неправдивих відомостей, булінгового впливу тощо.

По-третє, за дослідницького аналізу організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу в здоровому освітньому середовищі, яке законодавчо урегульовано статтею 1 Закону України «Про освіту» [9], у закладі освіти має бути створено сукупність умов, заходів і правил, які сприяють зміцненню здоров'я здобувачів освіти та формуванню у них культури здорового способу життя. Відповідно організація, забезпечення та реалізація освітнього процесу в здоровому освітньому середовищі має здійснюватися за оптимального розподілу рухової активності, інтелектуальних та фізичних навантажень і відпочинку, психолого-педагогічного супроводу, формування культури особистої гігієни, здорового

харчування, діалогу та ненасильницької, безконфліктної комунікації.

Законодавчого регулювання набув і процес використання навчальної літератури. Так, статтею 1 Закону України «Про освіту» [9] утверджено використання навчальної літератури, зокрема, паперових та електронних видань, які цілеспрямовано створено для навчання здобувачів освіти та досягнення ними визначених чинними стандартами результатів навчання. Ці навчальні видання має вирізняти науковість інформації, її навчальна, методична та/або практична спрямованість.

Пунктом 3 статті 75 «Наукове і методичне забезпечення освіти» [9] урегульовується недопустимість використання в освітньому процесі навчальної літератури, що містить:

- академічний плагіат, фальсифікацію та/або фабрикацію, твердження, які суперечать засадам державної політики у сфері освіти та принципам освітньої діяльності, визначеним Законом України «Про освіту» [9];

- ознаки дискримінації, крім випадків використання матеріалів для ілюстрування чи пояснення явищ дискримінації.

У контексті забезпечення освітнього процесу варто привернути увагу й до законодавчо урегульованої діяльності педагогічної ради закладу загальної середньої освіти. Так, у пункті 2 статті 39 «Управління та громадське самоврядування закладу загальної середньої освіти» [9] зазначено, що поміж інших завдань педагогічна рада має розглядати питання:

- впровадження в освітній процес найкращого педагогічного досвіду та інновацій;

- вивчення ефективності освітнього процесу в результаті участі в дослідницькій, інноваційній, експериментальній діяльності, в наслідок тематичної співпраці з закладами та установами сфери освіти, фізичними та юридичними особами, які сприяють розвитку освіти.

У статтях третього та шостого розділів «Заклади освіти» та «Учасники освітнього процесу» Закону України «Про освіту» [9] законодавчо урегульовано права та обов'язки учасників освітнього процесу. У цій статті ми зазначимо лише деякі аспекти організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу. Так, статтею 25 «Права і обов'язки засновника закладу освіти» [9] унормовується організація безперешкодного середовища для всіх учасників освітнього середовища, включаючи, у першу чергу, осіб з особливими освітніми потребами. Статтею 26 «Керівник закладу освіти» [9] законодавчо визначено спектр повноважень керівника закладу освіти, серед яких і забезпечення організації освітнього процесу, контроль за виконанням програм, сприяння здійсненню волонтерської діяльності, підвищення її суспільного престижу, підтримка та заохочення учасників освітнього процесу до волонтерської діяльності у вільний від занять час. Статтею 28 «Громадське самоврядування в закладі освіти» [9] законодавчо урегульовано право учасників освітнього процесу на безпосереднє та через органи громадського самоврядування колективне вирішення питань

організації в закладі освіти освітнього процесу з дотриманням меж повноважень, які визначено законом та установчими документами закладу освіти.

За результатами дослідницького аналізу учасники освітнього процесу (здобувачі освіти, педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники, батьки здобувачів освіти, фізичні особи, які провадять освітню діяльність, інші особи, передбачені спеціальними законами та залучені до освітнього процесу у порядку, що встановлюється закладом освіти) мають законодавчо урегульовані переліки прав та обов'язків, серед яких ми виокремили такі:

- права здобувачів освіти – доступ до інформаційних ресурсів та комунікацій, з використанням яких організовується освітній процес; захист під час освітнього процесу від приниження гідності та честі, будь-яких форм насильства, експлуатації та дискримінації (за будь-якою ознакою), агітації та пропаганди, що завдають шкоди здоров'ю (п. 1 ст. 53 «Права та обов'язки здобувачів освіти» [9]);

- обов'язки здобувачів освіти – поважати права, гідність, свободи та законні інтереси всіх учасників освітнього процесу; дотримуватися етичних норм; повідомляти керівництво закладу освіти про факти насильства або жорстокого поводження з дітьми, іншими учасниками освітнього процесу (п. 3 ст. 53 «Права та обов'язки здобувачів освіти» [9]).

Дослідницький аналіз законодавчо урегульованого забезпечення якості освіти здійснено з використанням статей, які склали наповнення п'ятого розділу Закону України «Про освіту» [9] найменованого «Забезпечення якості освіти». Так, пунктом 3 статті 41 «Система забезпечення якості освіти» [9] унормовується включення у внутрішню систему забезпечення якості освіти такого процесу як забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, включаючи самостійну роботу здобувачів освіти. Пунктом 1 статті 42 «Академічна доброчесність» [9] унормовано сукупність етичних принципів та правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу для забезпечення довіри до результатів навчання. У пункті 4 зазначеної вище статті законодавчо урегульовано дії здобувача освіти, якими засвідчується порушення академічної доброчесності (йдеться про академічний плагіат, самоплагіат, фальсифікацію, фабрикацію, списування, необ'єктивне оцінювання, обман, хабарництво).

Дослідницький аналіз законодавчого регулювання забезпечення якості освіти виявив, що освітній процес в закладі освіти поряд із управлінським процесом підлягає комплексній зовнішній перевірці та оцінюванню (п. 1 ст. 45 «Інституційний аудит» [9]). Другим абзацом пункту 2 попередньої зазначеної статті закону [9] унормовується мета проведення інституційного аудиту – це приведення освітнього процесу (поряд із управлінським) у відповідність із вимогами законодавства, зокрема, з ліцензійними умовами. Освітній процес у початковій школі може набути

рангу об'єкта внутрішнього та зовнішнього моніторингу якості освіти. Відповідно до пункту 1 статті 48 «Моніторинг якості освіти» [9] процес, який зазначено в назві статті закону, постає системою послідовних та систематичних заходів, мета здійснення яких полягає у виявленні та відстеженні тенденцій у розвитку якості освіти в країні, на окремих територіях та/або в закладах освіти. Моніторинг проводиться з метою:

- встановлення відповідності фактичних результатів освітнього процесу в цілому та освітньої діяльності зокрема унормованим цілям;

- оцінювання ступеня, напряму і причин відхилень від цілей.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. За результатами дослідницького аналізу статей Закону України «Про освіту» [9] встановлено, що феномен «освітній процес» набув правової визначеності з 1 вересня 2018 року. Відповідно до законодавчо урегульованого визначення терміна «освітній процес» значущості набувають: система науково-методичних та педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості здобувача освіти; складові процесу (організація, забезпечення, реалізація); охопленість видів освіти (формальна та/або неформальна освіта); функціональна основа (діяльність суб'єкта освітньої діяльності) та якість освітньої діяльності.

Державною освітньою політикою утверджено як неутручання в освітній процес політичних партій та релігійних організацій, так і надання свободи у виборі видів, форм і темпу здобуття освіти, освітньої програми, закладу освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності.

До законодавчо урегульованих організаційних особливостей освітнього процесу на рівні здобуття початкової освіти слід віднести:

- *мовну визначеність* (навчання державною мовою та/або поряд з державною мовою мовами національних меншин, які є офіційними мовами Європейського Союзу);

- *варіативність форм здобуття початкової освіти* (очна, дистанційна, екстернатна, сімейна (домашня)) та *способів об'єднання в класи (групи) дітей* (одного або різного віку (незалежно від їх кількості), навчання яких здійснює один вчитель або кілька, організовується в будь-якій іншій формі, яка є найбільш зручною, доцільною та сприяє здобуттю початкової освіти відповідно до чинного стандарту);

- *організацію освітнього процесу за циклами* (визначаються з урахуванням вікових особливостей фізичного, психічного та інтелектуального розвитку дітей молодшого шкільного віку);

- *забезпечення в освітньому процесі інклюзивності* (відсутність дискримінації, врахування багатоманітності здобувачів початкової освіти); *академічної свободи* (свобода думки, слова і творчості); *академічної доброчесності* (для забезпечення довіри до результатів навчання);

- *забезпечення в освітньому процесі дотримання прав та обов'язків учасників освітнього процесу* (організація безперешкодного середовища для всіх учасників освітнього середовища (зас-

новник закладу); забезпечення організації освітнього процесу, контроль за виконанням програм тощо (керівник закладу освіти); колективне вирішення питань організації в закладі освіти освітнього процесу з дотриманням меж повноважень, які визначено законом та установчими документами закладу освіти (органи громадського самоврядування); доступ до інформаційних ресурсів та комунікацій, з використанням яких організовується освітній процес; захист під час освітнього процесу від приниження гідності та честі, будь-яких форм негативного впливу (права здобувачів освіти); повага прав, гідності, свободи та законних інтересів усіх учасників освітнього процесу; дотримання етичних норм; інформування керівництва закладу освіти про факти вияву негативного впливу (обов'язки здобувачів освіти);

- *реалізацію освітнього процесу в освітньому середовищі, яке характеризується як безпечне та здорове;*

- *реалізацію освітнього процесу з використанням паперової та електронної навчальної літератури, що не містить академічного плагіату, фальсифікації, фабрикації та дискримінації (крім випадків використання матеріалів для ілюстрування чи пояснення явищ дискримінації);*

- *комплексну зовнішню та внутрішню перевірку та оцінювання якості освітнього процесу (інституційний аудит, моніторинг якості освіти).*

Серед чинників подальшого розвитку законодавчого регулювання освітнього процесу в початковій школі слід виокремити: запровадження індивідуальних освітніх стратегій навчання; становлення електронної та дистанційної початкової освіти; організацією освітнього процесу в умовах запровадження воєнного стану та в післявоєнний період.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у дослідженні нормативного регулювання внутрішнього моніторингу якості освітнього процесу в початковій школі.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Гуревич Р. С. Інтегративні тенденції змісту освіти в підготовці вчителів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2016. Вип. 44. С. 66-72.
2. Драновська С. Реформування базової середньої освіти: нормативно-правове регулювання викладання предметів громадянської та історичної освітньої галузі. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2025. 43(1). С. 78-85. URL: <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2025.4310>
3. Каленюк І. Сучасні тенденції розвитку освіти у глобальному середовищі. *Університетська освіта*. 2011. № 1. С. 20-28.
4. Козир А. Основні тенденції розвитку мистецької освіти на сучасному етапі. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*: збірник наукових праць ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». 2016. Вип. 3. С. 25-37.
5. Кондратюк М. В., Дятленко Н. М., Гончаренко А. М. Освітній процес в Україні (2022-2023): проблеми, виклики, тренди. *Академічні візії*. 2023. № 19.
6. Конституція України від 28 червня 1996 року / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради

України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

7. Кузнichenko О., Ільченко М. Конституційне право на освіту та його захист в умовах євроінтеграції. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 1. С. 28-35.

8. Мієр Т. І. Нормативно-правові основи професійної діяльності вчителя початкової школи: навчальний посібник. Київ: Київський університет ім. Бориса Грінченка, 2020. 304 с.

9. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 38-39. Ст. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

10. Савченко О. Я. Закон України «Про освіту»: коментар у контексті проблем реформування початкової освіти. *Початкова школа*. 2018. № 1. С. 1-4.

11. Тицька Я. О. Державна політика у сфері освіти: правовий аспект. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. 2(23). С. 55-60.

12. Шаповал Р. В. Конституційне право людини і громадянина на освіту в Україні. *Право і безпека*. 2011. № 1(38). С. 29-35.

13. Яровенко Т. С. Тенденції та проблеми розвитку освіти в Україні. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2016. № 12. С. 167-172.

REFERENCES

1. Hurevych, R. S. (2016). Intehratyvni tendentsii zmistu osvity v pidhotovtsi vchyteliv [Integrative trends in educational content in teacher training]. *Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia v pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy*. Vyp. 44. S. 66-72. [in Ukrainian]
2. Dranovska, S. (2025). Reformuvannia bazovoi serednoi osvity: normatyvno-pravove rehuliuвання vykladannia predmetiv hromadianskoi ta istorichnoi osvithoi haluzi [Reforming basic secondary education: regulatory and legal regulation of teaching civics and history subjects]. *Pedahohichna osvita: Teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika*. 43(1). S. 78-85. URL: <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2025.4310> [in Ukrainian]
3. Kaleniuk, I. (2011). Suchasni tendentsii rozvytku osvity u hlobalnomu seredovyshchi [Current trends in the development of education in a global environment]. *Universytetska osvita*. № 1. S. 20-28 [in Ukrainian]
4. Kozyr, A. (2016). Osnovni tendentsii rozvytku mystetskoï osvity na suchasnomu etapi [Main trends in the development of art education at the present stage]. *Profesionalizm pedahoha: teoretychni y metodychni aspekty: zbirnyk naukovykh prats DVNZ «Donbaskyi derzhavnyi pedahohichniy universytet»*. Vyp. 3. S. 25-37 [in Ukrainian]
5. Kondratiuk, M. V., Diatlenko, N. M., Honcharenko, A. M. (2023). Osvitnyi protses v Ukraini (2022-2023): problemy, vyklyky, trendy [Educational process in Ukraine (2022-2023): problems, challenges, trends]. *Akademichni vizii*. № 19 [in Ukrainian]
6. Konstytutsiia Ukrainy (1996). [Constitution of Ukraine] vid 28 chervnia 1996 roku / Verkhovna Rada Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. № 30. St. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian]
7. Kuznichenko, O., Ilchenko, M. (2023). Konstytutsiine pravo na osvitu ta yoho zakhyst v umovakh yevrointehratsii [Constitutional right to education and its protection in the context of European integration]. *Pivdenoukraiynskiy pravnychiy chasopys*. №1. S. 28-35. [in Ukrainian]
8. Miyer, T. I. (2020). Normatyvno-pravovi osnovy profesiinoi diialnosti vchytelia pochatkovoï shkoly [Regulatory and legal foundations of the professional activities of a primary school teacher]: navchalnyi posibnyk.

Kyiv : Kyivskyi universytet im. Borysa Hrinchenka. 304 s. [in Ukrainian]

9. Pro osvitu: Zakon Ukrainy (2017). [On education: Law of Ukraine] vid 5 veresnia 2017 r. № 2145-VIII / Verkhovna Rada Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. № 38–39. St. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian]

10. Savchenko, O. Ya. (2018). Zakon Ukrainy «Pro osvitu»: komentar u konteksti problem reformuvannia pochatkovoï osvity [The Law of Ukraine “On Education”: a commentary in the context of the problems of reforming primary education]. Pochatkova shkola. № 1. S. 1-4. [in Ukrainian]

11. Tytska, Ya. O. (2018). Derzhavna polityka u sferi osvity: pravovyi aspekt [State policy in the field of education: legal aspect]. Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk. 2(23). S. 55-60. [in Ukrainian]

12. Shapoval, R. V. (2011). Konstytutsiine pravo liudyny i hromadianyna na osvitu v Ukraini [The constitutional right of a person and citizen to education in Ukraine]. Pravo i bezpeka. № 1(38). S. 29-35. [in Ukrainian]

13. Yarovenko, T. S. (2016). Tendentsii ta problemy rozvytku osvity v Ukraini [Trends and problems of education development in Ukraine]. Ekonomichnyi visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivskyi politekhnichnyi instytut». № 12. S. 167-172. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

МІСР Тетяна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри початкової освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Наукові інтереси: право в сфері освіти.

БОНДАРЕНКО Геннадій – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри початкової освіти

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Наукові інтереси: право в сфері освіти.

ШПІЦА-ПАВЛЮК Роксолана – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри початкової освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Наукові інтереси: право в сфері освіти.

ЯРМОЛЕНКО Катерина – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, асистент вчителя Печерського ліцею 75.

Наукові інтереси: право в сфері освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

MIYER Tetiana – Doctor (habil.) of Science in Pedagogy, Professor, Professor of the Department of Primary Education Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University.

Scientific interests: education law.

BONDARENKO Hennadii – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Primary Education Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University.

Scientific interests: education law.

SHPITS-PAVLIUK Roksolana – Candidate of Pedagogical Sciences, senior lecturer of the Department of Primary Education Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University.

Scientific interests: education law.

YARMOLENKO Kateryna – Education Seeker of the second (master's) level of higher education Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Teacher's assistant of Pechersk Lyceum 75.

Scientific interests: education law.

Стаття надійшла до редакції 08.07.2025 р.

Стаття прийнята до друку 26.07.2025 р.

УДК 81'243:378.147.091.33-027.22

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-220-64-68

НЕЖИВА Ольга –

доктор філософських наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування
Національного університету харчових технологій
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4229-6754>
e-mail: nezhyva@gmail.com

ТАНДЕМ-МЕТОД ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті проаналізовано тандем-метод як одну з ефективних форм автономного та інтерактивного вивчення іноземної мови, що ґрунтується на принципі взаємного обміну знаннями між партнерами з різною рідною мовою. Такий метод передбачає симетричну співпрацю, де кожен учасник водночас є і викладачем, і студентом. Основна ідея полягає у тому, що мовні партнери допомагають один одному опанувати мову через безпосередню комунікацію, сприяючи розвитку мовленнєвих навичок у реальних або змодельованих ситуаціях повсякденного спілкування. Тандем-метод створює сприятливі умови для розвитку мовленнєвої компетентності, збагачення словникового запасу, засвоєння граматичних структур та стилістичних особливостей мови. Завдяки постійній взаємодії з носієм мови або компетентним співрозмовником формується не лише мовна, а й міжкультурна компетентність, що є важливою складовою сучасної іноземної освіти. У ході тандемної співпраці студенти мають можливість ознайомлюватися з культурою іншої країни, розвивати навички порівняльного аналізу, критичного мислення, а також формувати толерантне ставлення до представників інших культур. Окрема увага приділена гнучкості тандем-методу: студенти можуть самостійно визначати теми для обговорення, обирати зручний формат (онлайн або офлайн), темп та тривалість занять. Така індивідуалізація сприяє підвищенню мотивації до навчання, особливо серед молоді, яка прагне до самостійності та неформального освітнього середовища. В умовах цифровізації освіти тандем-метод набуває особливої актуальності, адже сучасні цифрові інструменти та платформи дають змогу організовувати дистанційні тандем-заняття незалежно від географічного розташування партнерів. У статті також розглянуто практичні аспекти впровадження методу в освітній процес, типові труднощі та шляхи їх подолання. Зроблено висновок, що тандем-метод є перспективним напрямом у системі вивчення іноземних мов, який поєднує традиційні та інноваційні підходи до формування комунікативної компетентності, сприяє розвитковій міжкультурного діалогу та підвищує якість мовної освіти загалом.

Ключові слова: тандем-метод, іноземна мова, учасник, викладач, заняття.